

Підтримку надає:

Федеральне міністерство
продовольства і
сільського господарства

на підставі рішення
Німецького Бундестагу

Німецько-український
агрополітичний діалог

при Національній асоціації сільськогосподарських дорадчих служб України

Коментар до законодавства

APD/KG/03/2019

Пропозиції щодо подальшої розбудови /організації правових основ для сільськогосподарської кооперації в Україні

Х.-Уве Шьоне
Юрист

Київ, травень 2019

Про проект «Німецько-український агрополітичний діалог» (АПД)

Проект «Німецько-український агрополітичний діалог (АПД)» реалізується за підтримки Федеральним Міністерством продовольства та сільського господарства (BMEL) з 2006р. і наразі до 2021р. та за його замовленням через виконавця ТОВ ГФА Консалтинг Груп, а також робоче співтовариство, яке складається з ТОВ ІАК Аграр консалтинг (ІАК), Лейбніц-Інституту аграрного розвитку в країнах з перехідною економікою (ІАМО) та ТОВ АФЦ Консультантс Інтернешнл. Реципієнтом проекту виступає Національна асоціація сільськогосподарських дорадчих служб України «Дорада». При реалізації важливих заходів для розвитку ринку землі, використання державних земельних площ та приватизації АПД працює у кооперації з ТОВ з управління та реалізації земель (BVVG). Бенефіціаром проекту виступає Міністерство аграрної політики та продовольства України.

Проект має підтримувати Україну в питаннях розвитку сталого сільського господарства, ефективної переробної промисловості та підвищення міжнародної конкурентоспроможності відповідно до принципів ринкової та регуляторної політик та з урахуванням потенціалу розвитку, який виникає в рамках Угоди про Асоціацію між ЄС та Україною. З цією метою Проект має надавати інформацію про німецький, зокрема, східнонімецький, а також міжнародний, європейський досвід з розробки рамкових аграрно-політичних умов, а також з організації відповідних аграрно-політичних установ.

www.apd-ukraine.de

Автор

Х.-Уве Шьоне

Зміст

I. ПОПЕРЕДНІ ЗАУВАЖЕННЯ.....	5
II. ОСНОВА РОЗДУМІВ.....	6
III. ЗАУВАЖЕННЯ	7
1. ОСНОВНЕ.....	7
2. НЕОБХІДНІСТЬ	7
3. ЩО СЛІД БУЛО Б ПРИСТОСУВАТИ/АДОПТУВАТИ?	7
3.1. Законодавча область	7
3.2. Супровідні заходи	8
4. НЕОБХІДНІ ЗМІНИ, ВІД ЯКИХ ЗАЛЕЖАТИМЕ ВИЖИВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КООПЕРАТИВІВ.....	8
4.1. Обмеження обороту обслуговуючих/сервісних кооперативів, що може здійснюватися лише із залученням їхніх членів (стаття 2 GenG, стаття 9 абзац Закону про сільськогосподарську кооперацію).....	9
4.2. Обмеження діяльності до комісійних справ/ведення бізнесу за дорученням (Стаття 9 абзац 2 Закону про сільськогосподарську кооперацію	9
4.3. Обмеження намірів щодо отримання прибутку (стаття 9 (1) Закону про сільськогосподарську кооперацію).....	9
4.4. Обмеження членства виключно для сільськогосподарських товаровиробників (Стаття 6 (1) Закону про сільськогосподарську кооперацію)	10
4.5. Прив'язка членства у кооперативі до існуючих трудових відносин (стаття 13 GenG)....	10
4.6. Зворотне виплачування частки після припинення членства (стаття 12 і стаття 21 GenG)	10
4.7. Заборона на розподіл неподільних фондів у разі ліквідації (Стаття 29 GenG).....	11
5. ВАРІАНТИ ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО ЗАКОНУ ПРО КООПЕРАЦІЮ	11
5.1. Процедура заснування.....	11
5.2. Членство в кооперативі	11
5.2.2. Виключення члена (стаття 14 GenG).....	12
5.2.2.1. Основні особливості процедури.....	12
5.2.2.2. Відповідальність/повноваження	12
5.2.2.3. Дієвість та наслідки виключення.....	12
5.3. Вихід за взаємною згодою.....	12
5.4. Список членів (стаття 8 та стаття 10 GenG)	13
5.5. Загальні збори	13
5.5.1 Представницькі збори (стаття 14 GenG).....	13
5.5.2 Кворум (стаття. 14 GenG).....	13
5.5.6. Протокол.....	14
5.5.7. Загальна компетенція/відповідальність	14
5.6. Органи кооперативу	14
5.6.1. Правління та ревізійна комісія.....	14
5.6.2. Наглядова рада та Ревізійна комісія	15
5.6.3. Наглядова рада та Ревізійна комісія (стаття 17 та стаття 18 GenG).....	15
5.6.4. Правління та Наглядова рада/Ревізійна комісія – колізія інтересів	15
5.6.5. Правління та Наглядова рада/Ревізійна комісія – відповідальність.....	15

<i>5.6.6. Правління та Наглядова рада/Ревізійна комісія – протоколи засідань</i>	<i>16</i>
<i>5.7. Фінансові відносини членів кооперативу – фонди.....</i>	<i>16</i>
6. МОЖЛИВОСТІ ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО ЗАКОНУ ПРО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКУ КООПЕРАЦІЮ	16
7. ТИПОВИЙ СТАТУТ	17
8. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ.....	17

I. Попередні зауваження

У Верховній Раді у роботі знаходиться проект Закону про сільськогосподарську кооперацію (Верховна Рада, проект Закону про сільськогосподарські кооперативи, № 6527 або 65276, дата першої реєстрації 31.05.2017).

Мене попросили проаналізувати законопроекти 6527 і 65276 і висловити свої думки/ідеї, які можуть бути корисними для розвитку сільськогосподарської кооперативної системи України.

У 2017 і 2018 роках відбулися численні дискусії з представниками кооперативів, професійних об'єднань/асоціацій, державних органів та відповідальних за формування політики в сфері кооперації України з конкретних питань стосовно кооперації.

Квінтесенціями проведених обговорень було:

1. Україна надає сільськогосподарським кооперативам високий політичний пріоритет, готова сприяти їхньому розвитку і очікує від самих кооперативів процвітання, та, як наслідок, динамічного розвитку сільської місцевості.
2. В Україні є багато сільськогосподарських кооперативів, але їхній розвиток відбувається дуже диференційовано.
3. Темпи розвитку сільськогосподарських кооперативів не відповідають очікуванням, на які сподівалися.
4. Необхідно вдосконалити рамкові умови для діяльності сільськогосподарських кооперативів.
5. Ці умови включають також адаптацію кооперативного законодавства до поточних політичних та економічних потреб.

Члени Парламенту/депутати, які внесли до вищого представницького органу законопроект 6527, вказують на конкретні недоліки, в їхній пояснювальній записці зазначається:

- Існує недосконале і несучасне законодавство, яке регулює кооперативну систему.
- Жорсткий поділ сільськогосподарських кооперативів на виробничі та сервісні/обслуговуючі кооперативи не виявився успішним на практиці.
- Некомерційний/неприбутковий статус кооперативів у поєднанні з податковим регулюванням знижує конкурентоспроможність кооперативів.
- Обов'язкова робоча участь членів у виробничих кооперативах ускладнює можливості для розвитку.

Ця базова оцінка співпадає з результатами обговорень, проведених у 2017 та 2018 роках.

Про цей проект ведеться спірна дискусія вже більше двох років, не дійшовши результату, який буде готовим до ухвалення.

В результаті двох років роботи слід зазначити, що було виявлено слабкі місця, але не було досягнуто жодного прогресу у вирішенні зазначених проблем.

Кожен, хто бере участь у дискусії, наполягає на своїх позиціях, не вдається до компромісів, і, як наслідок, розвиток кооперації продовжує залишатися на рівні, що не задовольняє очікувань. Виходячи з того, що ефективні сільськогосподарські кооперативи є регіональними двигунами економічного розвитку, неефективне обговорення в політичному просторі значно ускладнює розвиток сільських територій/сільської місцевості.

На цьому тлі АПД попросив мене зробити попередній висновок та висловити деякі думки, які могли б припинити стагнацію у розвитку кооперації.

II. Основа роздумів

Вихідними точками для роздумів є:

- Закон України про кооперацію
- Бюлетень Верховної Ради України, 2004, № 5, с.35, редакція 2014 року
- (далі зазначається як – «Закон про кооперацію - коротко GenG»).
- Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію»
- Бюлетень Верховної Ради України, 1997, № 39, с.261, редакція 2012 року
- (далі зазначається як- Закон про сільськогосподарські кооперативи).
- проекти Закону «Про сільськогосподарську кооперацію» України (№№ 6257 та 6257д від 31.05.2017 та 25.06.18 р.), Далі зазначаються як – «законопроект».

Окрім того до розгляду було залучено

- міжнародно визнані керівні принципи кооперативного законодавства;
 - Рекомендація 193 Міжнародної організації праці (МОП).
 - Рекомендація щодо сприяння кооперативам (2002).
 - Генріх, Хаген (Henry, Hagen), Керівництво для кооперативного законодавства, 3-е видання 2012 року, МОП, Женева.
- досвід країн з давньою традицією кооперативного руху (наприклад, Німеччини);
- досвід країн зі схожими суспільно-політичними відправними точками, як в Україні (наприклад, Казахстан, Грузія, Киргизстан тощо);
- у світлі того, що Україна політично прагне до зближення з Європою, в ході розгляду також повинні бути враховані європейські принципи кооперації.

III. Зауваження

1. Основне

Передумовою ефективного правового регулювання є політичні рішення. Тільки зміни існуючих законів недостатньо для значного поліпшення розвитку кооперативів. Правове регулювання може лише покращити рамкові умови.

В Україні відмічається основна політична воля надавати сприяння кооперативам. Той факт, що з посиланням на нинішній законопроект два роки пройшли безрезультатно і без цього показує, що важливість кооперативів для регіонального розвитку не була повністю визнана особами, відповідальними за прийняття політичних рішень.

При цьому, наступні міркування не стосуються політичної сфери, натомість законодавчих/правових рамкових умов, оскільки існують Закон про кооперацію та Закон про сільськогосподарську кооперацію та/або відповідні законопроекти.

2. Необхідність

Наступним буде основне бачення ініціаторів законодавчої ініціативи про необхідність підвищення ефективності правових засад діяльності для сільськогосподарських кооперативів України.

Необхідність вирішити цю проблему без зміни Закону про кооперацію, шляхом повного перегляду Закону про сільськогосподарську кооперацію (як це передбачається законопроектами), на мій погляд, є контрапродуктивним.

Раніше обрана форма структурування правовідносин за допомогою основного закону (Закон про кооперацію) і спеціального закону (Закон про сільськогосподарську кооперацію) відповідає міжнародним тенденціям розвитку і має послідовно продовжуватися, регулюючи правила, які є важливими для всіх видів кооперативів, всебічно в загальному законі, який діятиме для всіх видів кооперативів, а спеціальні закони міститимуть лише правила, які застосовуються суто до сільськогосподарських кооперативів, а не до будь-якої іншої групи кооперативів.

Цей принцип порушується законопроектом/ами. Законопроект повторює ряд положень закону про кооперацію, ускладнює законодавство, веде до його не наочності і навряд чи буде зрозумілим для більшості користувачів даного регулювання.

3. Що слід було б пристосувати/адоптувати?

3.1. Законодавча область

Мета, яку переслідують автори законопроекту, може бути краще досягнена шляхом внесення змін до Закону про кооперацію та внесенням відповідних змін/адаптації Закону про сільськогосподарську кооперацію.

Це може ґрунтуватися на пропозиціях ініціаторів законодавчої ініціативи, пов'язаних з модернізацією Закону про кооперацію та Закону про сільськогосподарську кооперацію.

У той же час було б корисно паралельно адаптувати типові статuti сільськогосподарських кооперативів до переглянутого законодавства і, таким

чином, надати кооперативам відповідне керівництво/орієнтир для практичної роботи.

3.2. Супровідні заходи

Добре функціонуючі кооперативи є двигунами розвитку сільської місцевості. Однак вони не виникають самі по собі, і навіть оптимальне правове регулювання у вигляді законів, саме по собі, не є достатнім для сталого запуску цього процесу. Історичний досвід показує, що кооперативи без державної підтримки виникають лише в екстремальних економічних ситуаціях (крах чи відсутність державної влади та управління, голод тощо).

Таких екстремальних ситуацій в Україні зараз немає.

Кооперативи потребують економічної та організаційної підтримки при створенні та запуску свого робочого процесу/бізнесу.

Економічними факторами, як правило, є фіскальні інструменти, які забезпечують пільговий режим оподаткування податком на споживання та податком на прибуток в попередньо обмеженому часовому проміжку. Досить поширеним є також сприяння залученню інвестицій через надані дотації або здешевлення кредитів.

До того ж надзвичайно важливою є організаційна підтримка.

Кооперативи зазвичай отримують організаційну підтримку від своїх об'єднань/асоціацій. Проте ці об'єднання мають фінансуватися самими кооперативами. Це особливо важко для новостворених кооперативів, та може завадити людям, які бажають почати таку роботу.

На цьому тлі державна підтримка буде можлива двома способами:

а) Фінансова підтримка існуючих кооперативних об'єднань.

Однак, така підтримка повинна базуватися на стабільному національному кооперативному об'єднанні, щонайменше сільськогосподарських кооперативів. Це єдиний спосіб працювати уніфіковано та ефективно над створенням кооперативної системи по всій країні.

б) Створення державного органу/агенції з розвитку і просування кооперативної системи/кооперації.

с) На цьому місці доцільно звернутися до відомої моделі Грузії, яка до того ж отримала успішну підтримку від Європейського Союзу.

Однак, таке агентство, що фінансується урядом, може бути лише тимчасовим рішенням, що в кінцевому підсумку веде до передачі урядових функцій самоврядним об'єднанням, як тільки вони стабільно фінансуватимуться кооперативами.

4. Необхідні зміни, від яких залежатиме виживання українських сільськогосподарських кооперативів

І Закон про кооперацію, і Закон про сільськогосподарську кооперацію містять положення, які обмежують діяльність кооперативів на ринку до такої міри, що

переважають конкурентні недоліки, обмежується особисте залучення фермерів а довгострокове існування кооперативів ставиться під загрозу.

Такими є:

4.1. Обмеження обороту обслуговуючих/сервісних кооперативів, що може здійснюватися лише із залученням їхніх членів (стаття 2 GenG, стаття 9 абзац Закону про сільськогосподарську кооперацію)

Ця норма була загально прийнятною в перші часи створення кооперативів (наприклад, Німеччина більше 100 років тому). Вона більше не вписується в сучасне суспільство і на сьогодні не має значення. Кожен кооператив повинен мати можливість розвивати свій пул клієнтів. Не кожен клієнт готовий стати членом кооперативу, для того, щоб мати змогу скористатися його послугами. Такі клієнти в даному випадку переходять до конкурентів, а кооператив втрачає потенціал.

У законі доцільно не врегульовувати це обмеження, а надати можливість кооперативу, в разі необхідності, скористатися таким варіантом регулювання своєї господарської діяльності через статут.

4.2. Обмеження діяльності до комісійних справ/ведення бізнесу за дорученням (Стаття 9 абзац 2 Закону про сільськогосподарську кооперацію)
Навіть у вік комп'ютерних технологій, це пов'язано із надзвичайними зусиллями/витратами, зазначати кожен продукт, придбаний членом кооперативу, індивідуально за якістю та кількістю, а також після продажу призначати та виплачувати кожному окремому члену конкретну виручку. Масові операції сучасних кооперативів ускладнюють цей процес іще більше. Судові розгляди неминучі.

Також було б доцільно, щоб обслуговуючі/сервісні кооперативи набували права власності на товари, що купуються або продавалися, але також дозволити тут членам кооперативу приймати інше рішення через регулювання у статуті.

4.3. Обмеження намірів щодо отримання прибутку (стаття 9 (1) Закону про сільськогосподарську кооперацію)

Кооператив - це господарський суб'єкт, який повинен знаходити своє місце на ринку в конкурентній боротьбі з іншими суб'єктами. Щоб вижити на ринку, кооператив, як і будь-яка інша компанія, потребує ринково-політичних свобод.

Ринково-політичні свободи необхідні для отримання прибутку.

Прибуток є також найважливішою категорією сталого розвитку кооперативу. Тільки тоді, коли він генерує прибутки, які в різних формах приносять користь його членам, члени кооперативу залишаються зацікавленими у своєму кооперативі, кооператив може інвестувати і в кінцевому рахунку також фінансово підтримувати досягнення певних соціальних цілей.

Поточне правове регулювання підходить до цього питання з протилежного кінця - воно накладає на кооператив соціальні цілі (наприклад, забезпечення трудових відносин) і скорочує можливості для отримання прибутку на користь цих цілей.

Ця система не викличе зацікавленості у потенційних членів кооперативу і не дозволить йому в довгостроковій перспективі стало розвиватися.

4.4. Обмеження членства виключно для сільськогосподарських товаровиробників (Стаття 6 (1) Закону про сільськогосподарську кооперацію)

Обмеження потенційних членів до сільськогосподарських товаровиробників обмежує розвиток людського капіталу і, отже, важливі інноваційні можливості. Сучасним кооперативам потрібні фахівці (наприклад, в сфері захисту рослин, маркетингу тощо). Їх не завжди можна знайти серед сільськогосподарських товаровиробників. Вони походять з відкритого ринку праці. Членство в кооперативі може бути стимулом для довгострокового трудового зобов'язання фахівців, оскільки вони також зв'язуватимуться з кооперативом через фінансові інструменти (частки).

4.5. Прив'язка членства у кооперативі до існуючих трудових відносин (стаття 13 GenG)

Стаття 2 Закону про кооперацію та стаття 12 Закону про сільськогосподарську кооперацію передбачають обов'язкову трудову участь членів у виробничому кооперативі.

Стаття 13 Закону про кооперацію описує регулювання для обов'язкового припинення членства у виробничому кооперативі в разі припинення трудової участі.

Це положення, ймовірно, буде дуже антисоціальним і несправедливим. Втрата роботи може бути пов'язана з особистим рішенням працівника або виникати в результаті проблем у господарюванні (наприклад, погане економічне становище). Якщо особа особисто стикається з певними труднощами і додатково «карається» втратою членства, то це невинуватене втручання в її соціальні права.

У виробничих кооперативах існує два незалежних рівні зв'язків між членом / співробітником і кооперативом. З одного боку, це відносини членства а, з іншого боку, трудові відносини. Як член кооперативу, працівник має право на отримання дивідендів, як працівник - на заробітну плату. Тільки чітке дотримання цього поділу може забезпечити прийняття соціально справедливих рішень.

4.6. Зворотне виплачування частки після припинення членства (стаття 12 і стаття 21 GenG)

Нинішні регулювання в законодавстві представляється дуже сумнівним.

Особа, що виходить з числа членів кооперативу, має право отримати свою «загальну частку» протягом 2 років (починаючи з 1.1 календарного року, що настає після виходу з кооперативу).

Це правило не враховує, що кооперативи понесли економічні збитки або не в змозі з фінансової точки зору зібрати кошти, які вони мають фактично виплатити.

Таким чином, колишні члени не залучаються для покриття збитків, що має два наслідки

- а) решта втрат накопичуються та обтяжує тих членів кооперативу, що залишилися;

б) подальше існування кооперативу може опинитися під загрозою, якщо в економічно критичних ситуаціях кілька членів відмовляться від членства.

Кооперативи - це приватні господарюючі суб'єкти. Їхні власники спільно поділяють прибутки та збитки, як і інші приватні компанії. Це загальноприйняте правило порушується існуючим правовим регулюванням.

Це регулювання здатне запобігати сталому розвитку кооперативної системи.

Необхідно було б пристосуватися до цього основного принципу.

Це можна зробити шляхом закріплення даного принципу: особа, що виходить з числа членів кооперативу, буде брати участь у прибутках та збитках кооперативу, що накопичилася (у році виходу з числа членів), або мати право на свою сукупно накопичену частку у загальному обсязі всіх пайових внесків.

Наслідком цього регулювання буде те, що, у разі виходу з кооперативу, учасники, що залишають підприємство, матимуть право на отримання дивідендів або інших виплат в разі генерування кооперативом прибутку, а у випадку збитків - сума, що підлягає виплаті, буде відповідно зменшуватися.

Однак таке правило також вимагає, щоб вихід з кооперативу був можливим лише в той час, коли кооператив може визначити свої прибутки або збитки.

4.7. Заборона на розподіл неподільних фондів у разі ліквідації (Стаття 29 GenG)

Стаття 29 - останній абзац Закону про кооперацію передбачає, що у разі ліквідації кооперативу неподільний фонд не може бути розподілений між його членами. Це де-факто експропріація.

Якщо, як описано в підпункті 10.1., в цей фонд не включаються засоби державної підтримки, що підлягають погашенню, нероздільний фонд формується за рахунок внесків членів, або із зароблених коштів, то, відповідно, з міркувань регулювання права власності, даний фонд також належить членам.

5. Варіанти внесення змін до Закону про кооперацію

Нижче будуть наведені деякі міркування щодо того, як внести зміни до Закону про кооперацію, щоб зробити правила більш керованими, практичними, юридично надійними та сучасними. Ці пропозиції відрізняються від пропозицій під цифрою 4, тому що вони не обов'язково повинні бути враховані для забезпечення сталого розвитку кооперативів.

5.1. Процедура заснування

Стаття 7 Закону про кооперацію містить декілька положень. Було б доцільно розглянути більш детальні регулювання, які містяться в статті 6 законопроекту, і в значній мірі застосовувати їх далі до всіх кооперативів.

5.2. Членство в кооперативі

5.2.1. Прийняття членів (стаття 11 GenG)

Прийняття нового члена до кооперативу знаходиться в компетенції Правління. Рішення Правління вимагає підтвердження з боку Загальних зборів. (Стаття 14 GenG)

Загальні збори скликаються за потребою - не рідше одного разу на рік (стаття 14 GenG). Це не означає, що вона повинні збиратися раз на рік. Результатом є те, що ті, хто подав заявку на членство, можуть бути змушені чекати дуже довго, поки не з'явиться правова визначеність щодо їхнього питання.

Варто було б розглянути, чи не було б більш доцільним делегувати повноваження з прийняття рішень Правлінню кооперативу, у кооперативах, де може існувати Наглядова рада, це може бути сформовано як спільне рішення Правління та Наглядової ради.

5.2.2. Виключення члена (стаття 14 GenG)

Виключення члена з кооперативу - це процес, який може створити значні проблеми. Нинішнє правове регулювання не враховує це - воно недостатнє, регулює тільки можливість виключення у разі відмови від виплат до кооперативу (стаття 13 GenG) та компетенцію Загальних зборів щодо прийняття відповідного рішення (стаття 15 GenG). В іншому випадку законодавець залишає кожному кооперативу можливість регулювати відповідні положення у статуті. Було б доцільно додатково регулювати хоча б наступне:

5.2.2.1. Основні особливості процедури

- письмове ініціювання процедури виключення з боку Правління
- надання права члену кооперативу, що його залишає, бути заслуханим Правлінням
- терміни обробки та прийняття рішень

5.2.2.2. Відповідальність/повноваження

Наразі відповідальність/повноваження виключення з кооперативу надано Загальним зборам. Тут теж виникає проблема, зазначена під пунктом 5.2.1.) - вона лише зустрічається з дуже тривалими інтервалами.

З огляду на це, слід розглянути питання про те, чи не доцільно передати відповідальність за виключення членів з кооперативу у компетенцію Правління. Крім того, може бути включено право заперечення виключеної особи на це рішення, що в кінцевому підсумку визначить Загальні збори як останній рівень прийняття рішень у сфері кооперації. Сюди входить пропозиція до статті 13 абзацу 3 законопроекту.

З такою схемою можна було б, принаймні, легко вирішувати ті випадки, коли член приймає своє виключення.

5.2.2.3. Дієвість та наслідки виключення

Слід замислитися про те, коли рішення про виключення члена є юридично ефективним та які наслідки воно має.

Це слід розглядати в більш широкому контексті - див. підпункт 4.6.

5.3. Вихід за взаємною згодою

Закон не передбачає можливості вийти з кооперативу за взаємною згодою.

Корисною зарекомендувала себе можливість перевести свої частки (бізнес-баланс) до іншого члена або до нового члена, що приєднується до кооперативу.

Для кооперативу це надає таку перевагу, що не відбувається жодних змін у власному капіталі або кількості членів. Процес суто бухгалтерський.

Для члена кооперативу це надає таку перевагу, що він негайно залишає кооператив і що він може вільно домовлятися зі своїм наступником щодо ціни його частки.

5.4. Список членів (стаття 8 та стаття 10 GenG)

Закон вимагає, щоб кооператив вів список своїх членів. Регулювання лише у випадку заснування нового кооперативу визначає, які дані/інформація повинні бути зафіксовані, надалі кожен кооператив сам повинен регулювати це у своєму статуті.

Було б доцільно створити загальнонаціональне єдине регулювання. Підтвердження членства є суттєвим не тільки з точки зору кооперативного права; з даним підтвердженням можуть бути пов'язані корпоративні, податкові та цивільно-правові наслідки, які зокрема для органів державної влади (податкової інспекції) або судів матимуть значення підтверджуючого документу.

Список членів кооперативу повинен містити не тільки особисті дані, але й інформацію про приєднання або вихід зі складу членів, а також зазначення розміру частки.

5.5. Загальні збори

5.5.1 Представницькі збори (стаття 14 GenG)

Можливість, надана законодавцем кооперативам, для проведення так званих представницьких зборів (зборів делегатів) має сенс.

Щоб уникнути зловживань, може бути доцільним також точно визначити, яким кооперативам дозволяється проводити збори за участі представників/делегатів членів.

Зазвичай кооперативи мають дуже велику кількість членів - тут має бути встановлено верхню межу, з якої статут може дозволяти проведення Зборів представників.

Критерієм може бути також просторова протяжність кооперативу.

5.5.2 Кворум (стаття. 14 GenG)

Практичний досвід показує, що правило кворуму для Загальних зборів (у цьому випадку мінімальна відвідуваність - 50%) може бути спірним.

Незацікавленість, погані транспортні зв'язки, навіть погані погодні умови можуть призвести до того, що зустрічі з таким регулюванням не будуть здатними до прийняття рішень.

Дві альтернативи для вирішення проблеми:

- кворуму встановлюватися не буде, кожен Загальні збори матимуть кворум (наприклад, Німеччина - суди вирішили, що в такому випадку - належне отримання запрошення є передумовою - присутності трьох членів достатньо для прийняття рішень.

- передбачається, що у випадку відсутності кворуму буде скликано ще одні Загальні збори з тим же порядком денним, які, в свою чергу будуть здатними до прийняття рішень, незалежно від кількості присутніх членів.

5.5.3. Нові форми прийняття рішень

Законопроект пропонує нові форми прийняття рішень у статтях 16 абзаци з 8 по 11.

Було б корисно вивчити ці питання і не відмовлятися від сучасних напрацювань/підходів.

5.5.4. Право багатоголосності

Законопроектом пропонується ввести право багатоголосності.

Права багатоголосності не є беззаперечними. Вони мають сенс, якщо вони вводяться в кооперативах, які мають багаторічні стабільні структури. В нових кооперативах це може призводити до поляризації членства, підриваючи принцип солідарності. Крім того, існують значні складнощі, пов'язані з реєстрацією голосів, особливо у випадку багатоголосності в кооперативах з сильними членами.

5.5.5. Прийняття рішення про винагороду для генерального директора (стаття 14 GenG)

Питання винагороди є дуже чутливими особистими питаннями, особливо коли члени кооперативів з низькими доходами повинні приймати рішення щодо дуже відповідальних ролей керівників великих кооперативних господарських суб'єктів. Крім того, нормативні акти щодо захисту особистих даних можуть стояти на заваді такого рішення. Необхідно дослідити питання, чи не має це рішення підпадати під компетенцію Наглядової ради / Ревізійної комісії, чого можна легко досягти шляхом спрощення структури відповідного органу - див. підпункт 9.3.

5.5.6. Протокол

Закон не містить положення про ведення протоколу під час Загальних зборів. Знову ж таки, протокол є документом, який може мати велике значення у правових відносинах. Тому необхідно визначити мінімальні вимоги щодо цього.

5.5.7. Загальна компетенція/відповідальність

Стаття 16 абзац 3 законопроекту містить положення про загальну компетенцію Загальних зборів. Доцільним є включити таке положення в закон, оскільки це дозволить Загальним зборам самостійно приймати всі рішення.

5.6. Органи кооперативу

5.6.1. Правління та ревізійна комісія

У законі доцільно було б встановити мінімальну кількість членів для кожного органу кооперативу.

5.6.2. Наглядова рада та Ревізійна комісія

У пункті 3 статті 19 законопроекту 6526b міститься положення про те, що члени Наглядової ради виконують свої обов'язки на почесних засадах, тобто в принципі без компенсації/винагороди.

Слід подумати, чи не варто було б

- надавати членам Наглядової ради певне фінансове відшкодування їхніх витрат - дорожні витрати, добові, канцелярські матеріали, навчання та інше;
- чи було б доцільним у статуті встановлювати, що Загальні збори можуть присуджувати членам Наглядової ради невелику суму, в якості винагороди. Наглядова рада несе високу відповідальність за кооператив.

5.6.3. Наглядова рада та Ревізійна комісія (стаття 17 та стаття 18 GenG)

Закон дає можливість обирати Наглядову раду у великих кооперативах та призначати ревізійну комісію / аудитора в кожному кооперативі.

Наглядова рада контролює дотримання положень статуту та діяльність виконавчого органу, а Ревізійна комісія контролює фінансово-господарську діяльність кооперативу.

З цього положення випливає, що в кооперативах, в яких немає Наглядової ради, немає контролю за дотриманням статуту та за роботою виконавчих органів.

Це є неприпустимим.

Міжнародно визнана практика полягає в тому, що в кожному кооперативі існує єдиний контрольний орган, який перевіряє відповідність процесів, які українське кооперативне право поклало на два органи. Це дає можливість всебічного контролю та зменшення бюрократії.

Дуже доцільним було б відповідне пристосування до визнаної міжнародної практики.

5.6.4. Правління та Наглядова рада/Ревізійна комісія – колізія інтересів

Відсутнє регулювання питань конфлікту інтересів між особистими інтересами членів виконавчих органів та інтересами кооперативу.

Корупція та непотизм (кругова порука) є проблемою, яку не слід недооцінювати. Члени Правління та Наглядової ради приймають рішення, які можуть мати важливе значення. Це може бути відправною точкою для отримання особистої вигоди.

У законодавстві доцільно врегулювати, що члени Правління та Наглядової ради / Ревізійної комісії у випадках, коли ухвалене рішення іде на їхню користь, або на користь членів їхніх родин, не мають права участі у прийнятті рішення та права голосу.

5.6.5. Правління та Наглядова рада/Ревізійна комісія – відповідальність

Відсутнє регулювання щодо відповідальності членів відповідних органів управління кооперативом.

Крім корупції, необхідно також розглядати проблему можливих економічно неправильних рішень з боку органів кооперативу. Помилки можуть призвести до значних економічних втрат. Але не кожне неправильне

рішення повинно призвести до санкцій проти діючих осіб, що його прийняли.

Хоча в законі доцільно врегулювати, що члени Правління або Наглядової ради / Ревізійної комісії особисто несуть відповідальність за будь-яку шкоду, яку вони завдали кооперативу внаслідок грубих недбалих або навмисних дій.

5.6.6. Правління та Наглядова рада/Ревізійна комісія – протоколи засідань
Немає жодного регулювання для ведення протоколу засідань.

Як вже було зазначено в підпункті 8.6. для Загальних зборів не існує регулювання, яке б передбачало, що результати засідань Правління та Ревізійної комісії повинні бути записані/запротокольовані для підтвердження.

5.7. Фінансові відносини членів кооперативу – фонди

Стаття 20 GenG визначає наступні фонди,

- пайовий фонд
- неподільний фонд
- резервний фонд
- спеціальний фонд

Виникають наступні міркування, наведені нижче:

Єдиним фондом, на який член кооперативу в разі виходу з кооперативу має право пред'являти претензії, є пайовий фонд.

Чи не було б доцільним звести разом інші три фонди, та назвати новий загальний фонд резервним. Це допомогло б зменшити бюрократичні витрати.

Якщо, серед іншого, цей резервний фонд повинен містити резерви для покриття збитків, то також має сенс визначити, наскільки великим повинен бути цей фонд (частка сукупного балансу), і до тих пір, поки фонд не досягне цієї суми, розподіл прибутку між членами буде неприпустимим.

Регулювати в цьому контексті необхідно було б частку державного фінансування/наданої підтримки, яка в тексті Закону визначається як частина неподільного фонду.

Надані засоби підтримки не повинні зберігатися «на вічність» у бухгалтерських книгах кооперативу.

Регулювання щодо того, що такі допоміжні фінансові засоби не можуть залишатися або лише обмежений час повинні залишатися у зобов'язаннях кооперативу могло б роз'яснити дану ситуацію.

6. Можливості внесення змін до Закону про сільськогосподарську кооперацію

Під підпунктом 4 були зазначені деякі думки щодо внесення необхідних змін до Закону про сільськогосподарську кооперацію.

З інших питань тут доцільно лише зробити посилання на статтю 8 Закону.

Законодавець передбачає, що крім статуту кооператив повинен запровадити правила внутрішньої діяльності для виконання положень, зазначених в статуті.

Варто замислитися над тим, чи таке нормативне регулювання має сенс.

Міжнародний стандарт полягає в тому, що в кожному кооперативі є нормативний документ - статут.

В іншому випадку положення статутів виконуються за допомогою рішень відповідних органів кооперативу.

Будь-яке нормативне регулювання, крім/додатково до статуту, може призвести до непотрібної бюрократії та перешкоджати швидкому прийняттю рішень для відповідного пристосування до змінних умов, до яких має адаптуватися Правління.

Додатково до цих змін, в даний час немає потреби адаптувати/змінювати Закон про сільськогосподарську кооперацію.

7. Типовий статут

Особливе значення для кожного кооперативу має його статут.

Типові статути, що існують до цього часу, та їхні регулювання не є предметом цих роздумів. Проте вони обов'язково повинні бути враховані. Доведено, що для різних типів кооперативів (сервісних кооперативів, виробничих кооперативів) у розпорядження необхідно надавати різні типові статути.

Чинне законодавче регулювання містить положення про зміст статуту. Його необхідно іще раз детально перевірити.

8. Підведення підсумків

Чинні законодавчі положення в Україні, що регулюють діяльність сільськогосподарських кооперативів

- Закон про кооперацію
- Закон про сільськогосподарську кооперацію

подібно до будь-якого законодавства необхідно адаптувати до мінливих рамкових умов у суспільстві.

Існує ряд ключових регулювань, які потребують термінових змін (див. підпункт 4). Без змін у цих правилах не буде очікуваного політичного та економічного сталого позитивного розвитку сільськогосподарських

кооперативів в Україні. Тоді кооперативи в сільській місцевості не зможуть слугувати ядром сільського розвитку. Наслідком цього буде значна компенсація такого розвитку через збільшення фінансових витрат держави. Перед законодавчим органом постає питання, чи він піде тільки на зміни, зазначені у підпункті 4, чи в той же час, він запустить пристосування регулювань до гарної фахової практики європейського кооперативного руху та залучить до розгляду та обговорення також положення, зазначені в підпунктах 5 і 6.

Однак ці пункти не претендують на те, щоб бути вичерпними.

При цьому вони також матимуть політичну доцільність, з огляду на європейське майбутнє України.

Було б також корисно, якби увага політиків була спрямована на виконання зазначених положень.

Кооперативи не можуть в довгостроковій перспективі існувати для себе самих. Їм потрібна відповідна кооперативна система.

Ця система складається з

- горизонтальних елементів (первинних кооперативів в різних галузях діяльності);
- вертикальних елементів (центральных органів).

Крім того, кооперативи потребують відповідних установ, що надаватимуть їм певні послуги (асоціацій/об'єднань).

Створення цих структур, безумовно, може бути вирішено за допомогою та при підтримці з боку Європейського Союзу.

Вальдзіферсфорд, 20.05.2019